

KULTURNI ŽIVOT

EMIL LASZOWSKY
PRIGODOM 75-GODIŠNJICE NJEGOVA ŽIVOTA

(ol) Zagreb, 26. ožujka. — Među člancima, što ih donosi »Nova Hrvatska« iz poviesti hrvatskog naroda, a posebno iz poviesti Zagreba i ostalih hrvatskih gradova i mjesta, često vidimo radove g. Emila Laszowskog, koji našem listu rado daje svoje priloge iz bogatog svog poznavanja stare naše poviesti. Moramo se diviti g. Laszowskom, koji i u svojoj visokoj starosti piše svoje radove velikom ljubavi, svježinom, bistrinom i poletom, iznoseći pred stručnu i široku javnost dragocjeno poviestno blago našeg naroda i naših gradova. Taj neumorni hrvatski kulturni radnik navršava 1. travnja o. g. 75 godina, svog plodnog života, pa smatramo svojom dužnošću, da se tom prigodom u kratko osvrnemo na njegov obsežan rad, kojim je u velike zadužio hrvatski narod.

Emil Laszowski, rođio se 1. IV. 1868. u gradu Brlogu na Kupi (roditelji Sigismund kapetan i Sidonija rođj. pl. Sufflay). Izgubivši oca, odgajao ga djed Filip Sufflay, vlastnik Brloga. Već od 6. godine života njegova, učio ga je djed latinski jezik. Taj je jezik vladao kao »obiteljski« u porodici Sufflaya. Njemački se je moralo govoriti kod jela i razgovora a hrvatski jezik kao »nastavni«, jer uz Laszowskog odgajao je Sufflay i svoju unučad Nikolu Emu i Belu Tomašić. Sufflay je umro g. 1882., dokad je E. Laszowski svršio niže razrede gimnazije posebnički. Od 1883.—1887. polazio je gimnaziju u Zagrebu, gdje

je s odlikom maturirao. Godinu je dana učio medicinu u Grazu, a poslije svršio (1893) pravo na zagrebačkom sveučilištu.

Kao djak namješten bude 1891. 15. VI. kao dnevničar u Hrvatskom zem. arhivu, gdje je djelovao, penjući se ljestvicom činovnika do odsječnog savjetnika vlade i konačno ravnatelja Istoga arkiva 1925. — Stavijen je u mir koncem travnja 1939., a 15. VI. t. g. predao agende arkiva — nakon punih 48 godina neprekine arhivalne službe. Za hrvatski državni arkiv — koji poznaje u tančine — učinio je mnogo. Za arkiv naročito je sticao arhivalija, sredjavajući ih za porabu, ali zbog oskudice stručnoga osoblja nije mogao učiniti ono, što je želio. Nu uza sve to za njegove uprave hrvatski je arkiv mnogo služio domaćim i stranim radnicima na polju poviesti. — Dakako da je to moglo biti, jer je u tančine poznavao sadržinu arkiva, a stajao na uslugu svakom radniku.

Prvi rad Laszowskog bio je »Brlograd i njegovi gospodari« 1889. u karlovačkom »Svietlu«. Iza toga sledi njegov daljnji rad po novinama, časopisima i drugim znanstvenim publikacijama hrvatskim i nekim inozemnim.

U glavnom si je Laszowski stavio u zadaću sabiranje pov. materijala, i tako osvanuše veliki zbornici: Povjestni spomenici Turopolja 1-IV. i 1-3 sv. Turopoljske poviesti. Matoš je Laszowskog nazvao »turopoljskim Livijem«. Zatim izlaze: Povje-

stni spomenici gradova Zagreba sv. XII-XVII. kao nastavak Tkalčićeva istoimenoga djela. Dospjeo je do g. 1617. — »Spomenici občine Cvetkovića«. U Vjestniku zem. arkiva, također je priličan zbornik (s poviešću iste občine). Ovakovih manjih zbirki ima više. — Hrvatska akademija kojoj je članom od g. 1907. izdala je njegovo djelo Habsburški spomenici I-III (prestalo od g. 1918. izlaziti zbog naslova). U radu akademije priobćena je radnja »Podgorska županija«, a u »Starinama« više vrijednih priloga.

Vjestnik zem. arkiva odnosno iza 1918. Držav. arkiva krcaat je njegovim većim i manjim prinosima za hrvatsku poviest. — Više radnja ima u »Vjestniku hrvat. arheol. društva«, gotovo iz svih pomoćnih znanosti poviesti. Izdao je »Maticu plemstva« slavonskih županija, a glavni i jedini suradnik bio je djelu dr. Ivana Bojničića »Der Adel von Kroatien und Slavonien«. Laszowski je bio medju najrevnijim suradnicima (s dr. Milanom Suflayem) prof. Tadije Smičiklase, kod sabiranja gradje za »Codex diplomaticus«, od kojega je povjerenjem auktora sv. VII-XII. rukovodio tisak Prof. Vj. Klaić držao je Laszowskog najboljim našim hrvatskim paleografom. Laszowski napisao je latinski poviest zem. arkiva: »Historia et praesens status archivii...« namijenjenu za arhivalni kongres u Brüsselu 1910.

Laszowski je napisao veliki broj monografija o hrvatskim gradovima i plemenskim obćinama (zbirke: Vinodol i Gorski Kotar). Popunio je i uredio Lopašićevo djelo: Oko Kupe i Korane, koje je izdala Matica Hrvatska. Napisao je više biografija Hrvata i o tisuć-godišnjici Hrvatskog kraljevstva, godine 1925. uredio »Zasluzni i glasoviti Hrvati« a izdanje omogućio drug mu šandor pl. Balogh. Ovo se djelo osobito danas priznaje sa strane Hrvatske Enciklopedije. Poviest hrvatskog rudarstva sv. I. upravo je dotiskan. To je prvo djelo o hrvatskom rudarstvu. Od manjih radova spominjemo: »Urbar vinodolskih imanja Zrinski«. — »Ribnik«, »Prilozi hrvatskoj sfragistici«. — »Vojna Hrvata u Crnoj Gori 1788—1789«. — »Prilog za poviest bosanskih rodova«. — Radnja »Das Bildnis einer Schwannendorfs Dame« u berlinskom »Heroldu« pobudila je senzaciju, jer je dokazao, da ta slika (sv. Heme, korus. grofinje, nije ino već portrait Beatrice Frankopanske). Daljnji su mu radovi: »Porodica Gregorijanićkih« i »Grobnica Zrinskih u Čakovcu«, »Podrietlo Veronike Desinićke«, »Pismo Ivana grofa Zrinskoga«, (Kolo M.H.) Kao suradnik djela »Österr.-ungar. monarchie in Wort und Bild«, dobi prejšnje priznanje.

Gotovo po svim hrvatskim novinama i časopisima ima bezbroj manjih i većih poviestnih članaka.

Još je izdao: »Stari i novi Zagreb« sv. I. »Zmajaska družba« kralja Sigismunda 1408.

Izdavao je heraldičko-genealoški časopis »Vitezović«, a uredjivao je više godina »Prosvjetu« i »Vjestnik držav. arkiva«, te »Hrvatski Zmaj«, glasilo Braće Hrvatskog zmaja.

Priredjeno za tisak ima IV. svezak »Habsburških spomenika« — Poviest spomenika Zagreba sv. XVIII—XIX, — »Lički gradovi«, — »Zagorski gradovi«, i drugo, »Poviest hrv. rudarstva sv. II—III, — Pisma dr. Ante Starčevića (primila Matica Hrvatska) — U spremi ima još: »Slavonski gradovi« — »Između Kupe i Save«, »Spomenici Draganića«, »Bosansko plemstvo«, Sakuplja i gradju za »Rudarsku hrvatsku terminologiju« i koješta drugoga.

Emil Laszowski 1905. utemeljio je s dr. Velimirom Deželićem st. družbu Braće Hrvatskog Zmaja. U njoj je razvio golemu djelatnost u čistom hrvatskom duhu kroz 30 godina kao veliki meštar. To mu se je sa strane velikosrbske zamjeravalo, a kad je 1938. glasovao za opoziciju, mjesto da je zaslužno promaknut, umirovljen je.

Godine 1907. bio je inicijator i glavni radnik na osnutku Gradske knjižnice i muzeja u Zagrebu. — Godine 1907. inicijator s Deželićem, da su pronadjene i spašene kosti Petra Zrinskoga i Franje Frankopana. Laszowski je god. 1909. od počeo nastojanjem, da se grad Ozalj steče za hrvatski narod, što je konačno 28. VII. 1928. postigao darom kneza Thurn i Taxisa. U Ozlju uredio je liepi Zrinsko-Frankopanski muzej i knjižnicu neumorno radeci na obnovi toga grada.

Nadalje godine 1909. bio je inicijator i izvršitelj utemeljenja Društva za spašavanje u Zagrebu. Godine 1910. tražio je kod bana Tomašića uredjenje povjerenstva za čuvanje povjestnih spomenika Hrvatske Isto tako zauzimao se za gradnju hrvatskog zem. arkiva jer je bio samo nacrt za sveučilištnu knjižnicu. U tu je svrhu proučavao razne arkive austrijske, njemačke i švicarske. — Konačno je bio Laszowski i inicijator za centralizaciju arkiva hrvatskih županija u drž. hrvatskom arkivu. Već prije toga sredivao je arkive županije bjelovarsko-križevačke i sriemske.

Kako vidimo iz ovog kratkog pregleda o kulturnom radu g. Emila Laszowskog i njegovom javnom djelovanju on je jedan od veoma zaslužnih hrvatskih kulturnih radnika, čiji se rad susreće i uvažuje s najvećim priznanjem i pohvalom.

* Skroman i prema svakom ljubezan i uslužan, Laszowski je pokazao svoju pravu stranu duše, kad je god. 1896. napustio nasliedjene tražbine kod brločkih seljaka (urbarijalne), koje su bile i oblastno likvidirane, a to je onda iznosilo znatnu svoticu. Uviek je bio prijatelj hrvatskoga seljaka i vjeran sin Hrvatske.